

Tolkinga av nokre sørvestnorske skjergardsnamn

Av Inge Særheim

Namn och bygd 112 (2024), 47–58.

Inge Særheim, Department of Cultural Studies and Languages, University of Stavanger: Interpretation of some coastal names from south-western Norway.

Abstract

The author discusses previous interpretations of a handful of coastal names from Jæren (south-western Norway): *Gjøringane*, *Klakken*, *Raunen*, *Tjør*, *Alstein* and *Feisteinen*. Some onomasticians have previously provided a somewhat unsatisfactory explanation for these names, apparently due to certain methodological challenges and weaknesses. The author discusses the inherited local pronunciation, grammatical form, older forms, etymology, topography and possible meaning and background of the names. Significant emphasis is placed on reliable information about the pronunciation of the names in the local dialect.

Keywords: place-names, coastal names, Jæren, south-west Norway, toponymic interpretation.

Innleiing

I artikkelen Namnetolking i Maal og Minne (1987) drøftar Oddvar Nes tolkingfreistnader for nokre eldre norske gardsnamn «som eggjar til motlegg». Han nemner nokre grunnleggjande språklege krav som må stettast for å kunna tolka gamle stadnamn på ein fagleg tilfredsstillande måte, bl.a. klargjering av kva som er «den notidige uttalen», etablering av ei «eldre namneform», vurdering av «den lokale lydhistoriske voksteren» og ein etymologisk analyse (Nes 1987 s. 55). I tillegg kjem sjølvsaft realprøven – krav til drøftinga av den reale bakgrunnen for vedkomande namn.

Tilsvarande metodiske krav og føresetnader er viktige for analysen og tolkinga av gamle naturnamn. Ofte vantar det tidlege skriftlege belegg for naturnamna, så det må leggjast stor vekt på andre tolking grunnlag, bl.a. den nedervde lokale uttalen, den lydhistoriske voksteren og den reale bakgrunnen for namnet. I denne artikkelen vil det bli sett nærare på eit knippe skjergardsnamn frå Jæren der det tidlegare på grunn av metodiske utfordringar og metodesvikt er presentert språklege analysar og tolkingfreistnader som «eggjar til motlegg». Namna som blir drøfta, er *Gjøringane*, *Klakken*, *Raunen*, *Tjør*, *Alstein* og *Feisteinen*. Metodiske veikskapar ved tidlegare tolkingar av desse namna er

drøfta i mi upubliserte hovudfagsavhandling om stadnamn frå sjøen på Jæren (Særheim 1978), der det også er lagt fram nye tolkingsfreistnader for desse namna. I boka Jærstrendene (Særheim 2015), som inneheld korte leksikon-artiklar om stadnamna frå dette området, er også dei nemnde seks namna tekne med.

Gjøringane

Om holmenamnet *Gjøringane* /'jø:ringane/, som er nytta om to små holmar, *Søre* og *Nordre Gjøringen*, sør for Fladholmen ved Tananger (Sola), skriv Per Hovda (1942 s. 76) at «den vanlege uttala» er /'kjø:ringane/, medan uttalen /'jø:ringane/ skal ha bakgrunn i «ei yngre skriftform uttala på grunnlag av kartnamnet *Hjøringerne*». Han set namnet i samband med gardsnamnet *Tjora* (gno. *Þjórar*), altså gno. **Þjóring-*, med tydinga «holmane som høyrer til Tjora» (loc. cit.). Det kan leggjast til at ein på offisielle kart både finn skrivemåten *Hjøringane* (sjøkart frå 1938, 1955, 1958, 1974, 1980), *Gjørdingen* (landkart, M711-serien, 1967, 1975), *Tjøringane* (sjøkart frå 1970), dessutan *Gyrdingen* og *Gyrdingane* på Kartverkets noverande digitale Norgeskart. Det kan her nemnast at Hovda tidlegare vart mykje nytta som namnekonsulent for kartverket, noko som truleg forklarar skrivemåten *Tjøringane* på sjøkartet frå 1970.

Under mitt hovudfagsarbeid i nordisk ved Universitetet i Bergen om namn frå sjøen og stranda på Jæren (Særheim 1978) vart det registrert ca. 2 600 skjergardsnamn frå dette området (mellom Tunge i nord og Sirevåg i sør); det vart intervjuet ca. 60 informantar (op. cit. s. 222). Ingen av informantane som hadde tilknytning til Tjora eller grannegardane, kjende til eller hadde høyrte den uttalemåten som ifølgje Hovda skulle vera «den vanlege», og som han baserte tolkinga si på. Alle gav opp den same nedervde uttalemåten av dette holmenamnet, nemleg /'jø:ringane/. Ei uttaleform /'kjø:ringane/ kunne ev. vera nytta av folk som ikkje visste kva holmane heitte, vart det sagt. Dei fleste informantane var eldre fiskarar og bønder som hadde budd på vedkomande stad heile eller mesteparten av livet sitt. Mange av dei var fødte før Hovda (fødd i 1908).

Hovda har ikkje gjeve opp namnet på lokale informantar som han har nytta for dette namnet, og som han byggjer tolkinga si på. Dette må seiast å vera ein klar metodesvikt, som heftar ved tolkinga. Med dei uttaleopplysningane som lokale tradisjonsberarar samstemt gjev opp for dette holmenamnet, synest det ikkje vera grunn til å ta omsyn til den uttaleforma som Hovda fører opp, og følgjeleg må ein stilla seg kritisk til det som han skriv om den språklege bakgrunnen for holmenamnet. I drøftinga si peikar Hovda elles på at holmane ligg etter einannan og «lagar som eit livdarbelte for havet som står hardt på der»,

Fig. 1. *Søre Gjøringen* (Sola). Namnet har kanskje samband med verbet gno. *gyrða* ‘klemma, trykkja’ og substantivet gno. *gjørð* f. ‘band, reim’ med bakgrunn i at holmen er nedtrykt på midten. Foto: Inge Særheim.

og han er også inne på mogleg samband med gno. *gjørð* f. ‘belte, gjord’, men han går ikkje inn for denne tolkinga fordi han, som nemnt, byggjer på ein lokal uttale som ikkje samsvarar med det som lokale informantar opplyser.

Namnetolkinga må her sjølvstøtt byggja på den uttaleforma som dei lokale heimelsfolka samstømt gjev opp. Den største holmen, *Søre Gjøringen*, har to små, fint avrunda puklar eller kuler. Mellom desse er det ei avrunda fordjuping (jf. fig. 1). Det er freistande å setja namnet i samband med nettopp gno. *gjørð* f. ‘band, reim’ og *gyrða* vb. ‘klemma, trykkja’, med bakgrunn i den nemnde innsnevringa og nedtrykkinga mellom dei to små og runde toppane, jf. også appellativet *gyrding* ‘stramming, ombinding’ m.m. og gno. *gyrðingr* ‘belte’ (Særheim 1978 s. 140, 2015 s. 102). Albert Kjær har gjeve ei liknande forklaring på føreleddet i eit tapt gardsnamn gno. *Gyrðingarvik* frå Vevring (Sunnfjord), skrive i *Gyrðingarvik* ca. 1360, no kjent som naturnamn, *Gjøringevika* /jø:ringe'v i:kja/. Han reknar med at det kan vera brukt om eit terreng som er innsnevra og samanklemt (som ved eit belte), i dette tilfellet eit eid (NG 12 s. 351). Det kan sjølvstøtt også tenkjast at namnet *Gjøringane* har real bakgrunn i at dei to langstrekte holmane ligg i ei rekkje (line) og dannar eit vern mot sjøen vestanfor, men dette synest vel vera mindre rimeleg.

Klakken og Raunen på Ognabukta

I boka Norske fiskeméd (1961) skriv Hovda under grunnenemnet *krakk* m. at han har funne namnet *Krakken* på ein grunne i nordvestre kanten av Ognabukta. Han fører opp uttalen /'krakjen/ og peikar på at grunnen har to hausar. Heller ikkje her er det opplyst kven som er informant for den nemnde namnebruken. Også på sjøkart (nr. 14, 1970) finn ein *Krakken* som namn på denne grunnen.

Fiskarar og bønder frå dette området fortel at desse opplysningane ikkje samsvarar med deira namnebruk. Den grunnen det her er tale om, kallar dei *Klakken*, uttala /'klakjen/ (Særheim 1978 s. 78, 2015 s. 129). Fiskarar og bønder på alle gardane i området er samstemde på dette punktet. Namneforma på sjøkartet er med andre ord ikkje i tråd med den lokale namnebruken. Det skulle her såleis ha stått *Klakken* på kartet, ikkje *Krakken*. Hovda har her nytta same namneforma som står på sjøkartet, og dessutan ført opp ei uttaleform som samsvarar med den «range» kartforma. Fiskarane fortel at grunnen har ein topp, ikkje to, og at han går jamt av på sidene.

Denne grunnen blir også kalla *Vestre klakken* for å kunna skilja han frå fjellgrunnen og fiskeplassen *Skodaklakken* lenger aust på Ognabukta. Ordet

Fig. 2. Fjellet *Klakken* på Ognå (Hå) er méd for fiskeplassen på *Klakken* på Ognabukta. Den eine médlina lyder «Bjørndalen (dvs. Bjørndalsniba) på *Klakken*». Ordet *klakk* m. er fleire stader langs jærkysten brukt om (fiske)grunnar, gjerne om bratt fjellgrunn i sjøen. Foto: Inge Særheim.

Fig. 3. *Raunen* på Kvalbein (Hå), sett frå Kyrkjetangen. Ordet gno. *hraun* n. 'steingrunn, ur, røys' er her brukt om ei øy av rullestein som ligg ute i sjøen. Tre stader langs jærstrendene finn ein namnet *Raunen*, nytta om samling av rullestein. Foto: Inge Særheim.

klakk (gno. *klakkr* m.) er også brukt om fiskegrunnar lenger nord på Jæren og andre stader på Vestlandet. Ordet er dessutan nytta om bratte fjell inne på land (Hovda 1961 s. 79 ff., NSL s. 258), t.d. *Klakken* i Ognalandet (jf. fig. 2). Dette fjellet er médpunkt for fiskeplassen *på Klakken* på Ognabukta. Den eine médlina lyder: «Bjørndalen (dvs. Bjørndalsniba) på Klakken». Denne fiskeplassen har altså namn etter fjellet *Klakken* i Ognalandet som fiskegrunnen blir méda frå, ikkje etter grunntilhøva på fiskeplassen.

Dette dømet viser kor viktig det er å henta inn pålitelege opplysningar om namneform, namnebruk m.m. frå lokale heimelsfolk som grunnlag for analysar av namna og namnebruken. Eit anna døme frå dette området kan minna om det nyss nemnde. Namnet *Raunen* /'raud'n/ er tre stader langs jærkysten nytta om samling av rullestein i sjøen eller i strandkanten: *Børaunen*, *Nærlandsraunen* og *Kvalbeinraunen* (jf. fig. 3). Ein finn dette ordet også i *Raunatangen*, ei samling av rullestein på Sele.

Hovda skriv (1961 s. 230, 305) at ein nyttar fleirtalsforma *Rauna(r)* /'rauna/ om *Raunen* på Ognabukta, dvs. om *Kvalbeinraunen*, dessutan om ein liknande lokalitet utfor Lista. Forma *Rauna* er også ført opp for namnet frå Ognabukta på sjøkart nr. 14 frå 1970. Men dette stemmer ikkje med den forma som fiskarar og bønder frå dette området nyttar. Dei opplyser samstemt at dei nyttar forma

/ˈraudˈn/ (Særheim 1978 s. 69, 2015 s. 173). Også i ordboka til Ross frå 1895 finn ein den sistnemnde forma: «Kvælbei-Röudˈn» (Ross 1895 s. 589). Hankjønnsforma finn ein også i En Stavangersk Cicerone (Lous 1868 s. 15): «Raunen». Også i dette høvet kan det sjå ut som namneforskarer som grunnlag for namneanalysen har nytta ei form som også står på kartet, og ført opp ei uttaleform som høver med kartforma. Heller ikkje i dette høvet er det opplyst om kven som er nytta som heimelspersonar for uttaleopplysningane.

Dette nemnet svarar til gno. *hraun* n. ‘steingrunn, ur, røys’ og har i dei nemnde namna fått genusendring til hankjønn, jf. også ordet *kaun* m. ‘byll’ (gno. *kaun* n.) og nemnet *mol* m. (gno. *mōl* f.), som i fleire skjergardsnamn frå Jæren er nytta om belte av rullestein, t.d. *Molen*. Trenemnet *raun* m. ‘rogn’ (jf. gno. *reynir* m.), med lokal uttale /ˈraudˈn/, kan også ha spela inn ved genusendringa.

Det kan nemnast at Hovda i avhandlinga frå 1961 tek med nokre méðvers, bl.a. eitt frå Ognabukta som gjeld fiskeplassen Klakken og Gamla méð – her nyttar han altså forma *Klakken*, ikkje *Krakken* (Hovda 1961 s. 229 f.)! Det lyder «Kval i Møl mitt méð du finne’ når far du føre’ innan Foten Den blå». Verset er ifølgje Hovda laga i det gammalnorske versemålet fornyrdslag, og han viser at det lett kan overførast til norrønt språk. Heller ikkje her gjev forskaren opp namnet på heimelspersonar. Han skriv at det var «[e]in gamal fiskar i Sirevåg» som fortalde dette. I forteljinga er det tale om «Ein mann nord i stranda» som «kom ein kveld og skulle heim langs (Ogna)Sanden», han hjelte ein mann «som drogst på livet atti sjømålet», og til takk fekk han oppgjeve dette médet ute på bukta. Hovda legg til at fiskaren hadde høyrte verset i sin ungdom av «ein husmann og fiskar i Ogna». Namna på desse personane er ikkje tekne med. Ingen av informantane frå dette området i Særheim 1978 (s. 222) hadde høyrte om denne hendinga, eller kjende til dette méðverset.

Tjør

Holmegruppa (øya) *Tjør* ligg eit godt stykke ute i sjøen, vel 2 nautiske mil sør-vest for øya Rott i Sola kommune. På kart er namnet ofte skriva *Kjør*. Amtmann Bendix Christian de Fine (1952 s. 40; frå ca. 1745) skriv namnet *Tjør*. Kunnskapsforlagets Store Norgesatlas frå 2003, utarbeidd i samarbeid med Statens kartverk, har skrivemåten *Tjør*. Holmegruppa er delt i fire hovuddelar, frå sør til nord: Hengsøyna, Storetjør, Røya og Nordtjør.

Per Hovda, som drøftar namnet i MM (1942), er først inne på om det kan ha med adjektivet gno. *kyrr* ‘still, roleg’ å gjera, med tydinga «staden som gjev livd, ro (etter dei har fare over Jæren)». Men han har meir tru på ei anna forklaring, med bakgrunn i at staden er kjend for fiskerikdom og har vore ein

rik «matplass» (Hovda 1942 s. 77). Han set namnet i samband med gno. *kør* (*kjør*) n. 'val' og verbet gno. *kjósa* 'velja', med tydinga «staden det held seg utvald mat, eller der dei valde seg mat» (loc. cit.). Han nemner moglege parallellar som *Matskallen* (fiskegrunne i Hjelmelandsfjorden) og *Mathopen* (vik, Bergen).

Det er her tale om ein vêrhard stad med mange farlege skjer og grunnar, så ei tyding 'still, roleg' høver dårleg. Heller ikkje språkleg samband med ord som gno. *kjósa* vb. 'velja' og *kjør* n. 'val' synest høva. Dette innhaldet er lite konkret, og høver kanskje betre som karakteristikk for ein forskar som ser attende på tidlegare verksemd på denne staden. Fiskarar og fangstfolk ville nok velja meir konkrete uttrykk enn 'velja', 'val' og 'utvald' når dei skulle karakterisera og namngje fiske- og arbeidsstadene sine. Fråseigna «staden det held seg utvald mat» ville elles vera lite utmerkjande; det kunne høva for mange stader i dette området.

Språkleg høver det – som nemnt munnleg av Oddvar Nes (Særheim 1978 s. 141) – å setja det gamle øynamnet *Tjør* til den indoeuropeiske rota **ter-* 'riva (opp)', som ei feminin *ō*-stamme, germansk **peruō*, som ved bryting og omlyd vil gje gno. **bjør*. Denne tolkinga høver også godt realt. Som nemnt, er øygruppa sterkt oppdelt, med fire hovudlokalitetar (Særheim 1978 s. 141, 2015 s. 219 f.). Ola Stemshaug meiner at denne rota også ligg føre i det trøndske øynamnet *Tarva* (Bjugn) (NSL s. 447 f., Stemshaug 1997 s. 255 ff.). Namn som liknar på det sistnemnde, finst også andre stader i Noreg og Sverige, men tolkinga av dei er noko omstridd (jf. Stemshaug loc. cit.).

Alstein

Namnet *Alstein* /*ˈalstei/* er nytta om ein større holme (ei lita øy) som ligg for seg sjølv mellom Randaberg (Nord-Jæren) og Kvitsøy. Dette er eitt av døma på gamle skjergardsnamn frå Jæren der ordet *stein* m. er nytta om ein større holme eller ei mindre øy. Andre døme er *Håstein* og *Feisteinen*. Namna *Håstein* /*ˈhåstei/* og *Alstein* /*ˈalstei/* viser elles at utlydande *-n* er synkopert i den nedervde lokale uttalen. Dette finn ein også i nokre gardsnamn med dette ordet, t.d. *Raustein* /*ˈraustei/* og *Bråstein* /*ˈbråstei/*, og i nokre andre gardsnamn frå området, t.d. i namn på *-heim*, som *Grødheim* /*ˈgrø:dei/*, gno. **Grjót(h)eimr*.

Hovda (1961 s. 326) set føreleddet i *Alstein* til eit germ. adjektiv med tydinga 'høg', svarande til lat. *altus* 'høg' (og 'djup'), altså 'høgsteinen'. Fleire øy- og fjellnamn på Vestlandet og i Nord-Noreg, t.d. *Alden* (Askvoll, Sunnfjord), *Batalden* (Flora, Nordfjord) og *Aldra* (Lurøy, Nordland), inneheld gno. **ald-*, som har blitt sett i samband med lat. *altus* adj. 'høg', med bakgrunn i

Fig. 4. *Alstein* (Randaberg). Føreleddet *Al-* siktar kanskje til det djupe søkket som nesten deler øya i to separate delar. Foto: Inge Særheim.

at lokalitetane er høge. Hovda og Grønvik (1959 s. 236) set også appellativet gno. *alda* f. 'bølgje, alde' til denne rota, noko som synest uvisst (jf. Pokorny 1959 s. 31 f.). I ei utgreiing om norske fjellnamn skriv Hovda og Grønvik (1959 s. 165) at «das Wort *alda* in Norwegen wie auf den Inseln im westlichen Meer nur die Bedeutung ‚hohe Welle‘ hat, niemals die Bedeutung ‚Wellental‘». Om *Alstein* skriv Hovda (1961 s. 326): «Etterdi *Alstein* er så høg og godt synleg til alle leier, er det rimeleg å sjå namnet m.a. i samanheng med *Håstein*, ca. 5 n. mil lenger sør.» Det er likevel nærliggjande å trekkja ein annan konklusjon av ei slik jamføring. Av di *Alstein*, som «berre» er 31 m høg, har blitt jamført med *Håstein*, som er «heile» 55 m høg, har *Alstein* ikkje blitt rekna for spesielt høg. Særmerkt for *Alstein* er eit djupt søkk som går tvers over holmen om lag på midten, og nesten deler holmen i to (jf. fig. 4). Det kunne såleis høva betre med ei tyding 'søkk, fordjuping' (Særheim 1978 s. 64 f., 2015 s. 68).

I drøftinga av det opphavlege fjordnamnet *Olden* i Stryn (Nordfjord), gno. *Aldi* m., har Nes i NSL (s. 343) vurdert samband med gno. *alda* f. 'bølgje, alde', med mogleg real bakgrunn i utsett leie, men han peikar også på at fjordnamnet kan setjast til rota **alð-* 'trau, (inn)søkk' med bakgrunn i forma på dalen. Denne rota finn ein ifølgje Pokorny (1959 s. 31 f.) både i appellativet *olde* f. 'stort trau' og det omtala *alde* f. 'bølgje, alde', dessutan i det svenske dialektordet *ålla* (*olla*) 'avlang fordjuping' (t.d. i berg eller mark), jf. også Torp

1919 s. 474. Det kunne vera freistande å setja føreleddet *Al-* i namnet *Alstein* i samband med slike ord med innhaldet ‘fordjuping, søkk’, med bakgrunn i fordjupinga som nesten deler holmen i to separate delar.

Feisteinen

Den vesle øya – eller rettare: holmen – Feisteinen ligg ca. 1,5 nautiske mil ute i sjøen vest for matrikkelgarden Sele i Klepp kommune. Det er fyrstasjon på holmen, Feistein fyr. Nedervd lokal uttale er /'feisteid'n/; ofte seier ein lokalt berre *Steinen* /'steid'n/. I En Stavangersk Cicerone (Lous 1868 s. 21) er namnet skrive *Feiesten*. På Juels sjøkart frå 1708 finn ein skrivemåten *Fésteen*. På nokre gamle sjøkart, bl.a. Aubert, Wibe og Groves sjøkart over dette området frå 1798, er elles øya Håstein (Sola) langt ute i skjergarden utanfor Nord-Jæren kalla *Feysteenen* e.l., noko som truleg skuldast samband med – og påverknad frå – *Feisteinen* lenger sør.

I NG 10 (s. 169) sluttar Magnus Olsen seg til eit munnleg framlegg frå Ludvig Daae om at holmenamnet *Feisteinen* er samansett med elvenamnet *Figgjo* (gno. **Figg*), i så fall gno. **Figgjarsteinn*. Elva Figgjo renn ut i sjøen i skiftet mellom gardane Sele (nord for elva) og Vestra Bore (sør for elva). Dette elvenamnet har no bestemt form, *Figgjo*. Det svarar til elvenamnet *Figgja* i Nord-Trøndelag, og synest vera språkleg skyldt adjektivet *feit* og substantivet *fet* f. ‘grasrik eng’, vel med tydinga ‘storelva’ eller liknande.

Holmen Feisteinen ligg eit godt stykke ute i sjøen, nesten 2 nautiske mil nord-vest for munningen av elva Figgjo. Det synest lite truleg at denne holmen skal ha fått namn etter ei elv som munnar ut i sjøen så langt borte. Det er heller ikkje rimeleg at den rekonstruerte namneforma gno. **Figgjarsteinn* skal ha utvikla seg til den lokale uttalen /'feisteid'n/. Olsen nemner ikkje parallellar til ei slik lydhistorisk utvikling. I denne samanhengen kan det nemnast at sandstrekninga ved sjøen på båe sider av elvemunningen frå gammalt er kalla *Figgjasanden* /'figjasa:en/, der føreleddet svarar til gno. **Figgjar-*, altså genitivform av elvenamnet. Også denne namneforma talar mot den lydhistoriske utviklinga som er føreslått i NG. Både språkleg og realt må ein avvisa tolkingsframlegget for *Feisteinen* i NG.

Føreleddet i *Feisteinen* kan vera det same som ein finn i øynamnet *Fedje* /'feie/ frå Nordhordland, skrive *Fedhiar* 1427, dvs. gno. *Fedjar* (fleirtal) (NG 11 s. 425 f.). Nærskylde er også elvenamna gno. **Fqð* (Lysakerelva) og **Fedð*, det førstnemnde svarande til gotisk *fapa* ‘gjerde, skiljevegg’. Gno. **Fedjarsteinn* kan då tolkast som ‘holmen som ligg som eit gjerde (i ei rekkje)’, noko som høver godt realt (Særheim 1978 s. 67, 2015 s. 91 f.). Både frå sørenden og

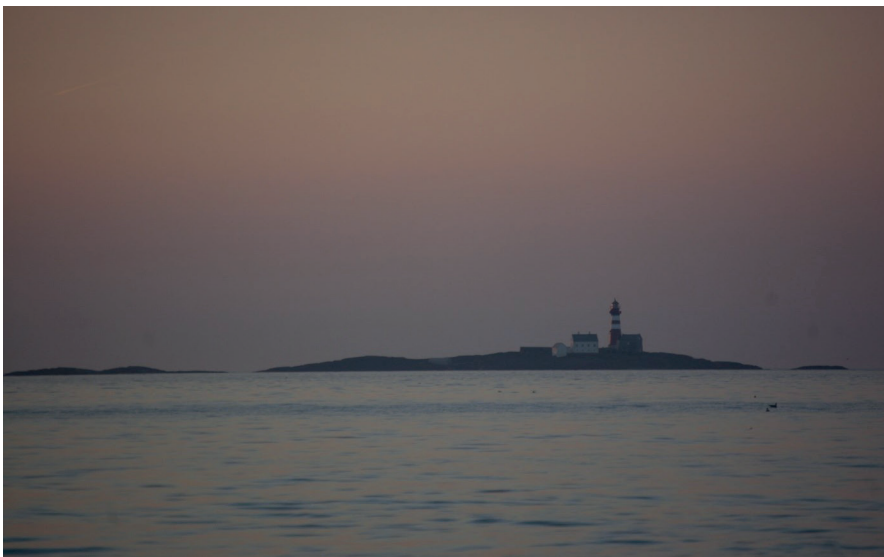

Fig. 5. *Feisteinen* (Klepp), gno. **Fedjarsteinn*. Føreleddet, som truleg er skyldt gotisk *fapa* 'gjerde, skiljevegg', kan sikta til at holmen ligg i ei bein rekkje av skjer og grunnar.
Foto: Inge Særheim

nordenden av holmen strekkjer det seg ut ei rekkje med skjer og grunnar (jf. fig. 5). Frå sør til nord finn ein: Litlegrunnen, Søre boen, Habboen (Havsboen), Løyndagrunnen, Spretten, Skarvaskjeret, Feisteinen, Floskjeret, Steingrunnen, Kroken og (litt ut til sida) Hausen. Alle desse skjera og grunnane ligg etter einannan i ei nokså bein line.

For øynamnet *Fedje* og dei skyldte elvenamna er det også føreslått at namnetydinga kan sikta til fiskestengsel (NSL s. 141), noko som i NSL vert rekna som den rimelegaste tolkinga. Ei slik tyding kan sjølvstøtt heller ikkje utelukkast for føreleddet i *Feisteinen*, men det høver påfallande godt at namnet har real bakgrunn i at holmen ligg i ei rekkje av skjer og grunnar. Ein parallell i så måte er holmenamnet *Gjerdholmen*, som finst to stader på Kvitsøy (Særheim 1989 s. 50); båe stadene er det tale om holmar som ligg som eit gjerde og stengjer for grov sjø og båtferdsel.

Etterprøving av opplysningar om namna som grunnlag for tolkingar

Av namnedrøftingane ovanfor går det fram at fleire tidlegare tolkingar av skjergardsnamn – og andre naturnamn – treng å revurderast. Det går dessutan fram at

ein ikkje alltid kan stola på opplysningane på kart eller i namnefaglege avhandlingar når det gjeld namnebruk og namneformer. I slike høve er det tryggast å byggja på opplysningar frå eit utval av lokale heimelsfolk og tradisjonsberarar på staden. Dette gjeld ikkje minst den nedervde lokale uttalen av namna, som er eit sær s viktig grunnlag for tolkinga og normeringa av namna – bl.a. for fastsetjinga av den offisielle skrivemåten. Når det ikkje er gjeve opplysningar om kva for informantar som er brukte, har ein mindre høve til å etterprøva opplysningar og tolkingar som er lagde fram. Også andre skjergardsnamn frå Jæren kunne vore nemnde og omtala i denne samanhengen.

Litteratur

- Aubert, B., Wibe, N.A. & Grove C.F., 1798: Speciel Kaart over en Del af den Norske Kyst, Bergen tilligemed Indløbet til Stavanger. 1:50 000. Museumskart 279. www.kartverket.no
- de Fine, Bendix Christian: Stavanger Amptes udførlige Beskrivelse. Med eit tillegg. Utg. av Per Thorson. 1952. Stavanger.
- Grønvik, Ottar & Hovda, Per, 1959: Über norwegische Gebirgsnamen. I: NoB 47. S. 149–160.
- Hovda, Per, 1942: Nokre holmnamn (Tjuvholmen, Kjør, Tjøringane). I: MM. S. 71–77.
- 1961: Norske fiskeméd. Landsoversyn og to gamle médbøker. Oslo–Bergen.
- Juel, R., 1708: Kyststrekningen fra Sireåen til Tungenes, nordre del. 1:20 000. Museumskart 72. www.kartverket.no
- Kunnskapsforlagets Store Norgesatlas. 2003. Oslo.
- Lous, Carl, 1868: En Stavangersk Cicerone. Faksimileutgåve 1968.
- M711 = Norges geografiske oppmåling. Topografisk kart. 1:50 000. Oslo.
- Nes, Oddvar, 1987: Namnetolking. I: MM. S. 55–66.
- Norgeskart. www.kartverket.no
- Pokorny, Julius, 1959: Indogermanisches etymologisches Wörterbuch 1. Bern–München.
- Ross, Hans, 1895: Norsk Ordbog. Kristiania.
- Sjøkart = Den norske kyst. Norges sjøkartverk. Stavanger.
- Stemshaug, Ola, 1997: Vegens namn – kva er det? I: Ortnamn i språk och samhälle. Hyllningsskrift till Lars Hellberg. Red. av Svante Strandberg. Uppsala. (Acta Universitatis Upsaliensis. Nomina Germanica. Arkiv för germansk namnforskning 22.) S. 253–265.
- Særheim, Inge, 1978: Stadnamn frå sjøen på Jæren. Upublisert hovudfagsavhandling. Universitetet i Bergen.
- 1989: Kvitsøy. Namn og stader. Stavanger.
- 2015: Jærestrendene. Namn og stader. Stavanger. (AmS-Varia 57.)
- Torp, Alf, 1919: Nynorsk etymologisk ordbok. Kristiania.

Summary

Interpretation of some coastal names from south-western Norway

By Inge Særheim

The author discusses previous interpretations of a handful of coastal names from Jæren (south-western Norway). Due to methodological challenges and weaknesses the names discussed have been analysed and interpreted in an unsatisfactory way by some onomasticians. The author of this article discusses the local pronunciation, as well as the grammatical form, older forms, etymology and the meaning and background of the names. Reliable information about the inherited local pronunciation of the names forms one crucial point when analysing and interpreting place-names. The researchers should mention the informants to enable other researchers to check (control) the information and analyses presented. The toponyms discussed in this article are *Gjøringane*, *Klakken*, *Raunen*, *Tjør*, *Alstein* and *Feisteinen*.